

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קל"ט

משנה. אדם שמת, והוריש לילדיו את נכסיו כדין תורה, והניח בנים גדולים וקטנים, אין הגדולים מתפרנסים מהירושה לצורך לבושם וכסותם יותר מהקטנים, ולא הקטנים ניזונים ממנה יותר מהגדולים אלא חולקים בשווה.

ואם נישאו הגדולים מהממון שנפל בירושה, ישאו הקטנים כשיגיעו לפרקם מתוך ממון הירושה כפי שנטלו הגדולים לנישואיהם.

ואם אמרו הקטנים הרי אנו נושאים כדרך שנישאתם אתם אין שומעין להם אלא מה שנתן להם אביהם נתן.

וכן אם אדם מת והניח בנות גדולות וקטנות אין הגדולות מתפרנסות יתר מהקטנות ולא הקטנות נזונות יותר מהגדולות אלא חולקות בשווה,

ואם נישאו גדולות, ישאו הקטנות, ואם אמרו קטנות הרי אנו נושאות כדרך שנישאתם אתם אין שומעין להן.

אמנם יש חומר היכן שיש רק בנות מהיכן שהניח בנות ובנים, שאם יש בנות ובנים הבנות ניזונות אף אם אין מזון גם לבנים, אבל אם יש רק בנות אינם נזונות אחת יותר מהשנייה.

גמרא. אמר רבא שאף שנאמר במשנה שאין הגדולים נוטלים לכסותם יתר מהקטנים, אם גדול האחים שנושא ונותן בנכסי הבית נטל לצורך לבושו מהירושה, מה שנטל נטל.

ושואלת הגמרא שהרי במשנה התבאר שאין הגדולים נוטלים לכסותם שהיא יקרה יותר מכסות הקטנים, אלא חולקים בשווה. ועונה הגמרא שהמשנה מדברת באדם בטל שאין רווח לקטנים במה שהוא לבוש מכובד, אך בגדול הבית מה שהוא לבוש מכובד מועיל לזה שיוכל לשאת וליתן בנכסי הבית.

ושואלת הגמרא שאם מדובר במשנה באדם בטל מה החידוש בדברי המשנה שאינו יכול ליטול לכסותו הרי וודאי שלא יוכל ליטול בחלקו יותר מאחיו הקטנים.

ועונה הגמרא שהחידוש הוא שאנו לא אומרים שנח לבני הבית מה שהאחים נוטלים מהירושה לכסות כדי שלא יראו מנוולים, אלא אינם יכולים ליטול כלום יותר מחלקם בירושה.

במשנה התבאר שאם נישאו גדולים ישאו קטנים. וביאר רב יהודה שכוונת המשנה לומר שאם נישאו הגדולים **לאחר** מיתת אביהן מהממון של הירושה, אף הקטנים כשינשאו יטלו אף הם ממון הירושה כפי שנטלו הגדולים. אבל אם הגדולים נישאו **בחיי** אביהם, אין יכולים הקטנים לומר לאחר מיתת אביהן הרי אנו נוטלים לנישואינו מהירושה כדרך שקיבלתם מאבינו בחייו, אלא מה שנתן להן אביהן נתן.

במשנה התבאר שאדם שהניח בנות גדולות וקטנות אם נישאו גדולות מממון הירושה, ישאו קטנות, ואם אמרו הקטנות הרי אנו נושאות כדרך שנישאתם אתם אין שומעים להן.

ומביאה הגמרא ששלח אבוב בר גניבא לרבא שאלה, האם אשה שלווה קודם נישואיה, ולאחר מכן נישאת לבעל. האם הבעל נחשב כלוקח וכאילו קנה מאשתו את ממונה, וממילא המלווה אינו יכול לגבות כעת את החוב מהבעל כי הדין הוא שמלווה על פה גובה רק מנכסים בני חורין, ולא מנכסים שנמכרו וכעת הם משועבדים ללוקח, וכאן הנכסים משועבדים לבעל.

או שהבעל דינו כיורש ואפילו בחיי אשתו, מה שהוא אוכל מנכסיה זה אותו דין כמו ירושה, וממילא הבעל חוב שהאשה לוותה ממנו יכול לגבות מהנכסים של האשה שכעת אצל הבעל את חובה של האשה, כי בעל חוב יכול לגבות את חובו מירושה שהשאיר המלווה.

והשיב לו רבא שאפשר לפשוט את הספק מהמשנה שלנו, שהתבאר במשנה שאם נישאו גדולות ישאו קטנות, והבין רבא שהכוונה שאם נישאו הגדולות והכניסו ממון לבעל, ישאו קטנות וכלומר יוציאו את הממון מהבעל. ורואים שהבעל מוגדר כיורש, ולכן הקטנות יכולות ליטול מהבעל את החוב שחייבות להם הבנות הגדולות.

ומנסה הגמרא לדחות ולומר שאפשר לבאר שכוונת המשנה לומר שאם נישאו הגדולות לבעל, ונטלו ממון מהירושה כדי להינשא, אף הקטנות יטלו את אותו הסכום שנטלו הגדולות מהירושה כשינשא הקטנות לבעל.

אך אומרת הגמרא שאי אפשר לבאר כך כי ר' חייא שנה בפירוש שאם נישאו גדולות לבעל ישאו קטנות **מהבעל**, וכלומר שיטלו מהבעל של הגדולות את מה שהם חייבות להם מתוך מה שלוו מהירושה.

אך עדיין דוחה הגמרא ואומרת שעדיין אין מכאן ראייה לגבי הדין בבעל חוב, כיון שיתכן שדווקא את מזון הבנות אפשר לגבות אפילו מהבעל כיון שיש לזה קול והרי זה כאילו לוו הבנות הגדולות בשטר חוב, מהירושה, והדין שאדם שלווה ויש עליו שטר חוב, אפילו אם מכר את נכסיו ללקוחות והם כעת משועבדים להם, הבעל חוב נטל את הקרקע המשועבדת מהלקוחות בחובו, אך אין ראייה שניתן להוציא מהאשה אף חוב שלווה בלא שטר קודם נישואיה.

ואמר רב פפא לרבא שאת הספק האם בעל מוגדר כלוקח או כיורש ניתן לפשוט ממה ששלח רבין באגרתו, ששלח רבין שמי שמת והניח אלמנה ובת, אלמנתו ניזונת מנכסיו, כיון שכך אדם כותב לאשתו בכתובתו שהיא תזון מנכסיו לאחר מיתתו. ואף אם נישאת הבת אלמנתו ניזונת מנכסיו, ולא אומרים שהאלמנה אינה יכולה ליטול מהבעל את מה שנטלה הבת מהירושה ונתנה לבעלה.

ואף אם מתה הבת והבעל ירש את נכסיה, אמר רב יהודה בן אחותו של ר' יוסי ב"ר חנינא שהגיע לידי מעשה כזה ואמרו שאלמנתו של המת ניזונת מנכסיו, ומוציאה את הירושה מהבעל של הבת שנישאה.

וממילא מוכיח רב פפא שמוכרח להיות שהבעל דינו כיורש ולא כלוקח, שרק אם דינו כיורש מובן שהאלמנה נוטלת ממנו את מה שירש מאשתו, כי בעל חוב גובה מהיורשים והאלמנה דינה כבעלת חוב על הנכסים עבור מזונותיה, והיא גובה מהיורש שהוא בעלה של הבת את חובה. אבל אם בעל דינו כלוקח והנכסים משועבדים לו, מדוע האלמנה נוטלת ממנו מהירושה כדי לזון, הרי שנינו במשנה שאין גובים מנכסים משועבדים כדי לתת למזון האשה והבנות.

ושאל אביי את רבא, וכי אנו צריכים ללמוד זאת מדברי רבין, הרי יש משנה מפורשת שאומרת שהיורש את אשתו אין ירושה זו חוזרת ביובל, ואם הבעל היה דינו כלוקח, הרי אדם שקונה שדה מחבירו היא חוזרת למוכר ביובל. ולכן וודאי שדינו כיורש ולא כלוקח.

עמוד ב'

אך אמר לו רבא שאפילו עכשיו אחרי דברי רבין יש להקשות על מה שבעל דינו כיורש, ממה ששינו במשנה דין לגבי נכסי מילוג של האשה, וכלומר נכסים שהיו שלה קודם הנישואין, שלאחר שהיא נישאת הדין הוא שכל זמן שהם נשואים הבעל אוכל מהם פירות והגוף של האשה, ואם הוא מת קודם היא מקבלת את הנכסים בחזרה לאחר מיתתו, ואם היא מתה הוא יורש את הנכסים האלו.

ששינו במשנה שאמר ר' יוסי בר' חנינא שכאשר הסנהדרין הייתה באושא תיקנו שהאשה שמכרה בנכסי מלוג שלה בחיי בעלה, ולאחר מכן מתה, ודין הבעל לרשת אותה, תיקנו שהבעל יכול להוציא מיד הלקוחות שקנו מהאשה את הנכסים.

ורואים שדין הבעל כלוקח ולא כיורש, כי אם היה דינו כיורש, הלקוחות שקנו מהאשה את הנכסים היו צריכים להיות קודמים לבעל, כי הם קנו אותם לפני שהאשה מתה והוא ירש אותה, אלא וודאי שדינו של הבעל כלוקח וכאילו קנה את הנכסים מהאשה מיד בשעה שנישאו, ולכן שעבודו קודם ללקוחות והוא יכול להוציא מהם.

וממילא קשה שכאן רואים שדין הבעל כלוקח, ולעיל התבאר שדינו כיורש, ולכן ביאר רב אשי שחכמים תיקנו שדין הבעל יהיה **גם כלקוח וגם כיורש**. והיכן שעדיף לו להיות כיורש תיקנו שיהיה כיורש והיכן שעדיף לו להיות כלוקח תיקנו שיהיה כלוקח.

ולכן לגבי זה שהבעל מוציא מהלקוחות תקנו שהבעל דינו כלקוח ולא כיורש, אך לגבי זה שהנכסים אינם חוזרים ביובל תיקנו שהבעל יהיה כיורש ולא כלוקח. אמנם לגבי המקרה של אלמנה שניזונת מנכסי בעלה, לא תיקנו לבעל של הבת שיהיה כלוקח אלא כיורש, כדי שלא תפסיד האלמנה את המזונות שכתובים לה בכתובתה.

ושואלת הגמרא שהרי מה שאמר ר' יוסי בר' חנינא שתיקנו חכמים שהבעל דינו כלוקח ומוציא מיד הלקוחות יש בזה הפסד ללקוחות שקנו את הנכסים מהאשה, וכפי שלגבי אלמנה כיון שיש הפסד לאלמנה לא תיקנו לבעל להיות כלקוח אלא רק כיורש ממילא גם לגבי לקוחות שיש הפסד ללקוחות היה צריך להיות שהבעל יהיה רק כלוקח ולא כיורש.

ועונה הגמרא שבאופן כזה אין זה נחשב שאנו מפסידים את הלקוחות כי הלקוחות הפסידו את עצמם, כיון שלא היה עליהם לקנות קרקע מאשה נשואה היושבת תחת בעלה.

הדרן עלך יש נוחלין

משנה. מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו מהנכסים. ואם הנכסים מועטים הבנות יזונו, והבנים לא יטלו דבר אלא ישאלו על הפתחים, אמנם אדמון אומר וכי בשביל שאני זכר הפסדתי אלא יזונו הבנים והבנות יחד, ואמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון.

גמרא. שואלת הגמרא מתי מוגדרים הנכסים שהוריש האב כנכסים מרובים, וביאר רב יהודה בשם רב ששיעור הממון הוא כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש. שאז הממון מוגדר כנכסים מרובים, והבנים ירשו והבנות יזונו, אמנם אמר רב יהודה שכאשר אמר זאת לשמואל אמר לו שמואל שזו דעתו של רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים ששיעור נכסים מרובים זה אם יש בהם מספיק כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו.

וכן מביאה הגמרא שאמר רבין בשם ר' יוחנן ויש אומרים שאמר זאת רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן שכל נכסים שיש בהם כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין, ופחות מכאן הרי אלו מועטים.

ושואלת הגמרא שממה שהתבאר שמזונות מרובים זה אם יש בנכסים כדי שיזונו הזכרים והנקבות עד שיבגרו, משמע שאם יש פחות מכך הבנות יקבלו הכל, והרי לא יתכן שהם יקבלו יותר מצורך מזונתיהם עד שיבגרו.

ולכן אמר רבא שאם אין לאלו ולאלו מוציאים מזונות לבנות עד שיבגרו, והשאר יורשים הבנים.

